09/06/2023

Ορθόδοξος και Ρωμιός: Δύο ταυτόσημες λέξεις

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου

Του Μητροπολίτη Αρκαλοχωρίου Ανδρέα Νανάκη, Καθηγητή Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης

«Εντρυφήσατε εις το ανοιχτόν πνεύμα της Ρωμιοσύνης... αποβάλλετε τας αγκυλώσεις και ακαμψίας της εθνικιστικής θεωρήσεως... Ρωμιοσύνη σημαίνει ανοχή, κατανόηση, αλληλοπεριθώρηση, υπομονή, διάθεση καταλλαγής και ατελείωτη αγάπη». (Πατριάρχης Βαρθολομαίος 2022).

Στο νεοελληνικό κράτος, για τον Ρωμιό και τη Ρωμιοσύνη έχουμε τα δύο βασικά βιβλία, «Πονεμένη Ρωμιοσύνη», το 1963, του Φώτη Κόντογλου, από το Αϊβαλί της Μικράς Ασίας και «Ρωμιοσύνη», το 1975, του π. Ιωάννη Ρωμανίδη, από την Καππαδοκία.

«Ρωμιός», επιγράφεται και η σατυρική εβδομαδιαία εφημερίδα του Σουρή από τη Σύρο. Η έκδοσή της ξεκινάει το 1883, δύο χρόνια μετά το γάμο του Σουρή με την Χιώτισσα Μαρή Κωνσταντινίδη και διακόπτεται το 1918, έναν χρόνο πριν το

θάνατο του συγγραφέα – εκδότη.

Η Ρωμιοσύνη μίλησε στα φυλλοκάρδια του ελληνισμού, όταν ο Μίκης Θεοδωράκης μελοποίησε τον Γιάννη Ρίτσο, ο οποίος στην ευρύτερη ποιητική του συλλογή «Αγρυπνία», το 1954, περιέλαβε και το έργο του «Ρωμιοσύνη». Το 1966, η Ρωμιοσύνη εκδίδεται αυτοτελώς και το ίδιο έτος μελοποιείται από τον Μίκη Θεοδωράκη. Ο λαός βιώνει βαθιά τα μηνύματά της, αγκαλιάζει το έργο, και η Ρωμιοσύνη γίνεται «κτήμα ες αεί».

Βρισκόμαστε στη δεύτερη δεκαετία μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου (1949), σε μία βαθιά διχασμένη Ελλάδα. Η Ρωμιοσύνη, με το μήνυμα της εθνικής ενότητας, τραγουδιέται στα γήπεδα και στις πλατείες, της Ελλάδας και του Ελληνισμού της διασποράς, στην Αμερική, στην Αυστραλία και στην Ευρώπη.

Η οικειοποίηση των εθνικών μας ονομάτων, Ελλάδα και Έλληνες, κυρίως από τους νικητές της εποχής, φέρνει στο ελληνικό προσκήνιο το όνομα του αυτοκρατορικού μας πολιτισμού. «Πιστός βασιλεύς και αυτοκράτωρ Ρωμαίων», είναι το όνομα όλων των αυτοκρατόρων της Κωνσταντινουπόλεως.

Μετά την πτώση της Πόλης, το 1453, διαμορφώνεται από τους σουλτάνους, εν μέσω των τότε δεινών, ο θεσμός των μιλετιών. Όλοι οι Ορθόδοξοι, ελληνόγλωσσοι, αρβανιτόφωνοι, σλαβόφωνοι, βλαχόφωνοι, αραβόφωνοι, τουρκόφωνοι, ονομάζονται Ρωμιοί και συγκροτούν το «Ρουμ μιλλέτ». Αντίστοιχα μιλέτια έχουν και οι Μουσουλμάνοι, οι Εβραίοι, οι Αρμένιοι. Προϋπόθεση για να είσαι υπήκοος στην αυτοκρατορία ήταν να είσαι μέλος σε ένα από τα θρησκευτικά μιλέτια.

Όσοι κάνουν χρήση των όρων Ρωμιός ή Ρωμιοσύνη, καλούνται να γνωρίζουν καλά ότι ο Ρωμιός και η Ρωμιοσύνη είναι έννοιες ταυτόσημες με τον Ορθόδοξο και την Ορθοδοξία και ότι στις εκκλησιαστικές και διοικητικές δομές της Ρωμιοσύνης τον πρώτο λόγο έχει ο ελληνικός πολιτισμός, με επίσημη γλώσσα της Ρωμιοσύνης την ελληνική. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης και οι πατριαρχικές δομές της αυτοκρατορίας υπήρξαν οι θεματοφύλακες της Ρωμιοσύνης. Η Ρωμιοσύνη δεν είναι ιδεολογία. Είναι πράξη, εφαρμοσμένη πράξη, μετά από μαθητεία σε Γέροντα με εμπειρία Θείας Χάριτος.

Σ’ αυτόν τον Οικουμενικό πολιτισμό της αυτοκρατορίας έχουμε τις βαθιές και δυνατές ρίζες του Ρωμιού και της Ρωμιοσύνης, όπου οι όροι ταυτίζονται με τον κάθε Ορθόδοξο της αυτοκρατορίας. Η Ρωμιοσύνη κατέχει εμπειρικά την ειδοποιό διαφορά μεταξύ του σκέπτομαι και του προσεύχομαι. Ο κορυφαίος του ησυχασμού, δηλαδή του προσεύχομαι, και μάλιστα δια της νοεράς προσευχής, ο Άγιος

Γρηγόριος ο Παλαμάς, για να απαντήσει στον ορθολογισμό του Βαρλαάμ του Καλαβρού, που ετελεύτησε στην Αβινιόν, ως ρωμαιοκαθολικός Επίσκοπος Ιέρακος (+1348), έγραψε τους λόγους: «Υπέρ των ιερώς ησυχαζόντων». Ως Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, (1350), γράφει: «Την περί της προς αλλήλους ειρήνη», και επιφέρει την καταλλαγή στην Μητρόπολη του, που είχε βαθιά τραυματιστεί από το κίνημα των ζηλωτών (1342-1349). Πνευματικά ήταν τα αίτια του αλληλοσπαραγμού και ο Άγιος το τεκμηριώνει: «διότι το μίσος εισήλθε στις καρδιές των ανθρώπων, συνεργεία του πονηρού».

Στην τουρκοκρατία, οι αλείπτες – άγιοι, προετοιμάζουν με καθημερινό πνευματικό αγώνα, προσευχή, νηστεία, Θεία Λειτουργία, τους εξισλαμισθέντες Ρωμιούς που ήθελαν να επιστρέψουν στη Ρωμιοσύνη. Το κοράνι γι’ αυτή τη μεταστροφή επέβαλε τον θάνατο του εξισλαμισμένου. Όμως, μετά την πνευματική προετοιμασία από τους αλείπτες – αγίους, ο εξισλαμισθείς άντεχε τα βασανιστήρια και πορευόταν στο μαρτύριο ενδυναμωμένος από τη Χάρη του Παρακλήτου, που καταλύει τον φυσικό νόμο, εν προκειμένω, το μαρτύριο του πόνου από τα βασανιστήρια. Οι εξισλαμισθέντες, όταν υπάκουαν στο θέλημά τους και πήγαιναν να μαρτυρήσουν, ενώ ο αλείπτης – άγιος, τους έλεγε ότι δεν έχουν ακόμα προετοιμαστεί πνευματικά, τότε δεν άντεχαν το μαρτύριο, δείλιαζαν, αρνούνταν και πάλι τον Χριστό.

Από το βιβλίο του Αγίου Παϊσίου, «Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης», που κυκλοφόρησε το 1975, γνωρίσαμε τον χαρισματικό Άγιο Αρσένιο. Είναι ο Χατζή Εφέντης στην τηλεοπτική σειρά «Άγιος Παΐσιος». Άγιος Αρσένιος και Άγιος Παΐσιος είναι οι συνεχιστές της Ρωμιοσύνης στο Ελληνικό κράτος, όπως και οι Άγιοι, Πορφύριος, Ιάκωβος, Ευμένιος ο Νέος και η Αγία Σοφία της Κλεισούρας.

Διαβάζουμε στο βιβλίο του Αγίου Παϊσίου ότι, οι Τούρκοι θέλησαν να δυσκολέψουν τον Χατζή Εφέντη, τον Άγιο Αρσένιο, στο πνευματικό του έργο, και μετά την προσευχή του ο Χατζή Εφέντης σήκωσε τα χέρια του στον ουρανό, «μαζεύτηκαν σύννεφα και άρχισε βροχή – κατακλυσμός με δυνατό αέρα – και το χωριό Σινασός να σείεται ολόκληρο. Οι Τούρκοι ζήτησαν συγχώρεση. Ο Άγιος σταύρωσε το χωριό και η φύση ηρέμησε». Ο Άγιος Αρσένιος, ο Χατζηεφέντης, δεν δίνει εντολές στην ορθόδοξη κοινότητα. Την προβληματίζει με θεοσημεία και γι’ αυτό Τον ακολουθεί.

Οι Γέροντες της Ρωμιοσύνης, προσεύχονται θερμά και εφόσον οι ουρανοί συγκατανεύσουν, λαμβάνουν πληροφορία από τη Χάρη του Θείου Λόγου, αποκτούν εμπειρία βιωματική και αποκαλυπτική. Καταλύουν τους φυσικούς νόμους, που γνωρίζουμε εμείς οι άνθρωποι της καθημερινότητας. Ο ανθρώπινος λόγος, με τα κοσμικά ανδραγαθήματα των λογισμών μας, πολλάκις μάς καταξιώνει και μάς επιβεβαιώνει στον εαυτό μας και στους περί ημάς. Προάγοντας τον εγωισμό μας.

Το ιδανικό και το πρότυπο του Ρωμιού, το άθλημα της ζωής του, είναι η αγιότητα και η σωτηρία του, που προϋποθέτουν την αρετή της αυτομεμψίας.

Δια τα καθ’ ημάς, της πανδημίας. Ο Γέροντας είχε κάθε δικαίωμα να απαγορεύσει στους υποτακτικούς του να κάνουν εμβόλιο, με την προϋπόθεση ότι, ως άλλος αλείπτης – άγιος, θα τους έδινε πνευματικό, καθημερινό κανόνα, που θα εφάρμοζαν για να μην προσβληθούν από κορωνοϊό. Πολλοί εξομολογούμενοι, μεταξύ αυτών λέγεται και για αρχιερέα, έκαναν υπακοή στον γέροντα και πέθαναν από κορωνοϊό. Αυτό δεν είναι Ρωμιοσύνη. Στη Ρωμιοσύνη η καρδιά του Γέροντα πληροφορείται από τη νοερά ενέργεια της Θείας Χάριτος.

Η Ελλάδα και η Ευρώπη πάσχουν. Το πρόβλημα είναι πνευματικό και σίγουρα δεν επιλύεται μόνο από την λογική και το μυαλό. Αυτό είναι βαρλααμισμός. Τη λύση στο πνευματικό πρόβλημα δεν τη δίνει ένα ιδεολογικό μανιφέστο, ακόμα και χριστιανικό, που θα συγκρούεται με τα άλλα κοινοβουλευτικά, ιδεολογικά δημιουργήματα του κόσμου τούτου, του μεταβαλλόμενου. Η Ρωμιοσύνη απαντάει στο όντως, πανευρωπαϊκό, πνευματικό πρόβλημα. Η ουσία της, το μυστήριο του Θεού, το διαρκώς αποκαλυπτόμενο, είναι το διαχρονικά αμετάβλητο. Είναι το εσωτερικό περιεχόμενο του δοχείου. Το σχήμα του δοχείου διαμορφώνεται σε σχέση με τον μεταβαλλόμενο επίγειο κόσμο. Πόλεις κράτη, αυτοκρατορίες, έθνη κράτη. Η απάντηση της Ρωμιοσύνης στον μεταβαλλόμενο κόσμο είναι εμπειρική, αποκαλυπτική, καρπός καρδιακής πληροφόρησης. Το σφιχταγκάλιασμα της Εκκλησίας στη Ρωσία με την τσαρική και σημερινή εξουσία, δεν μας διδάσκει;

Η Ρωμιοσύνη, που ταυτίζεται με την Ορθόδοξη πίστη, δεν προτάσσει την εθνική ταυτότητα της Ορθοδόξου πίστεως. Το ζήσαμε με την ονοματολογία της Βόρειας Μακεδονίας. Και το τελευταίο. Θέσφατο της Ρωμιοσύνης είναι ο σεβασμός της επίγειας ιεραρχίας, που κατά τον Άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη, είναι απείκασμα της ουράνιας ιεραρχίας.

Ο Οικουμενικός μας Πατριάρχης Βαρθολομαίος, συνόψισε όλα τα παραπάνω και πολλά άλλα λέγοντας: «Εντρυφήσατε εις το ανοιχτόν πνεύμα της Ρωμιοσύνης… αποβάλλετε τας αγκυλώσεις και ακαμψίας της εθνικιστικής θεωρήσεως… Ρωμιοσύνη σημαίνει ανοχή, κατανόηση, αλληλοπεριθώρηση, υπομονή, διάθεση καταλλαγής και ατελείωτη αγάπη».

Κωνσταντίνος ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλληνορωμαίων ἐξέρχεται ἀτρόμως ἐπὶ τὴν
μάχην τὴ 1453 Μαΐου 29